

Nr 67.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående rätt för f. d. folkskolinspektören, filosofie doktorn K. B. Kjellmark m. fl. till tjänstårsberäkning i pensionshänseende; givna Stockholms slott den 13 februari 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredraganden under punkterna 1:o—3:o hemställt.

GUSTAF.

K. G. Ewerlöf.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13 februari 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, EWERLÖF.

Statsrådet Ewerlöf anmäler uppkomna frågor om rätt för i det följande angivna personer till tjänstårsberäkning för pension från statens pensionsanstalt och anför därvid:

1:o.

F. d. folkskolinspektören, filosofie doktorn Knut Bernhard Kjellmark.
Av handlingarna i ärendet inhämtas,
att Kjellmark är född den 29 oktober 1866 och således 75 år gammal;
att han tjänstgjort dels som vikarierande andre lärare vid Värmlands läns folkhögskola och den därmed förenade lantmannaskolan under läsåren 1899/1900 och 1900/1901 och som andre lärare vid Jämtlands läns folkhög-

skola under tiden 15 oktober 1901—31 december 1904, dels som Malmö stads folkskolinspektör under åren 1910—1916, dels ock från och med början av höstterminen 1911, jämsides med sistnämnda befattning, som föreståndare för och lärare vid Malmö seminarium för utbildande av småskollärarinnor, lärarinnor vid mindre folkskola samt biträdande lärarinnor vid folkskola;

att han uppehållit förordnande såsom statens folkskolinspektör under åren 1905—1909 samt 1917 och 1918, varefter han konstituerades och förordnades att från och med den 1 januari 1919 vara folkskolinspektör, från vilken befattning han erhöll avsked från och med den 30 oktober 1931;

att han genom beslut av statskontoret den 1 oktober 1931 förklarades berättigad att från och med månaden näst efter den, vari avgång från tjänsten efter uppnådd levnadsålder av 65 år komme att äga rum, under återstående livstiden åtnjuta avkortad pension till belopp av 3,270 kronor årligen, att utgå enligt bestämmelserna i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst-innehavares rätt till pension;

att därvid såsom tjänstår tillgodoräknats honom allenast den tid, varunder han tjänstgjort såsom statens folkskolinspektör, eller alltså åren 1905—1909 samt tiden från och med ingången av år 1917;

samt att 1932 års riksdag (skr. nr 227, p. 59) i anslutning till statsmakternas beslut i tidigare likartade fall, vari medgivits förbättrade pensionsförmåner på grundval av tillgodoräknande i viss utsträckning av icke-statlig tjänstgöring, som ansetts hava varit av väsentlig betydelse för vederbörandes lämplighet som folkskolinspektör, tillerkänt Kjellmark en tilläggspension å allmänna indragningsstaten till belopp av 1,030 kronor för år, med rätt att å sammanlagda pensionsförmånen åtnjuta förhöjning enligt bestämmelserna i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 280), varigenom hans tjänstepension uppbbringats till samma belopp som hel pension för folkskolinspektör.

På grund av de vid Kjellmarks avgång gällande bestämmelserna i § 42 reglementet för statens pensionsanstalt äger han för sina efterlevande familjepensionsrätt enligt sagda reglemente. Familjepensionsunderlaget för hans befattning utgör 1,160 kronor. Enär han vid pensionsålderns uppnående icke jämlikt berörda reglemente räknade det antal av 25 tjänstår, som fordrades för hel tjänstepension, skall dock familjepensionen jämlikt § 34 mom. 1 b) reglementet bestämmas efter ett försäkringstekniskt beräknat familjepensionsunderlag, vilket utgör 1,023 kronor.

Kjellmark har hos Kungl. Maj:t gjort framställning om åtgärd i syfte att familjepensionen för hans efterlevande måtte bestämmas efter det för folkskolinspektörsbefattningen fastställda familjepensionsunderlaget.

Skolöverstyrelsen har i ett den 9 december 1941 avgivet utlåtande tillstyrkt bifall till Kjellmarks framställning och därvid anført, bland annat, att då den av Kjellmark utom statens tjänst fullgjorda lärartjänstgöringen av statsmakterna ansetts vara av sådan betydelse, att densamma i viss omfattning fått tillgodoräknas honom i tjänstepensionshänseende, överstyrelsen funnit det

skäligt, att samma tjänstgöring i enahanda omfattning tillgodoräknades honom även i fråga om familjepension.

Statens pensionsanstalt har i utlåtande den 2 januari 1942 tillstyrkt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att familjepension enligt reglementet för anstalten till Kjellmarks efterlevande finge bestämmas såsom om han vid pensionsålderns uppnående räknat för hel tjänstepension erforderligt antal tjänstår. Pensionsanstalten har därvid framhållit, att därest 1932 års riksdags beslut om tilläggspension åt Kjellmark — med samma sakliga innebörd — avfattats så, att denne medgivits att av tiden för berörda tjänstgöring såsom tjänstår för pension enligt 1907 års civila pensionslag tillgodoräkna så mycket, som erfordrades för hel tjänstepension, pensionsanstalten torde varit oförhindrad att vid bestämmande av familjepension för hans efterlevande tillämpa motsvarande tjänstårsberäkning och att sålunda bestämma pensionen efter familjepensionsunderlaget för folkskolinspektörsbefattningen. I likhet med skolöverstyrelsen ansåge anstalten skäligt att så finge ske.

Med biträdande av statens pensionsanstalts förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att familjepension enligt reglementet för statens pensionsanstalt till f. d. folkskolinspektören, filosofie doktorn Knut Bernhard Kjellmarks efterlevande må bestämmas såsom om Kjellmark vid pensionsålderns uppnående räknat för hel tjänstepension erforderligt antal tjänstår.

2:o.

Ämnesläraren vid lantbruksskolan å Berga, rektorn vid Stockholms läns yrkesskola för jordbruk å Gålö Nils-Herman von Zweigbergk. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att von Zweigbergk är född den 4 augusti 1906;

att han från och med den 25 oktober 1937 erhållit anställning såsom ordinarie förste lärare (ämneslärare) vid lantbruksskolan å Berga, vilken befattning är förenad med pensionsrätt i statens pensionsanstalt;

att han efter erhållen tjänstledighet från nyssnämnda befattning från och med den 16 maj 1941 antagits till rektor vid Stockholms läns yrkesskola för jordbruk å Gålö;

att sistnämnda yrkesskola inrättats av Stockholms läns och stads hushållningssällskap med bidrag av statens arbetsmarknadskommission och Stockholms läns landsting;

samt att han såsom rektor vid yrkesskolan uppbär samma avlöningsförmåner, som tillkomma föreståndare för statsunderstödda lantbruksskolor.

I § 21 mom. 1 reglementet för statens pensionsanstalt den 31 december 1919 (nr 878) föreskrives, bland annat, att vid beräkning av tjänstår för tjänstepension avdrag skall göras för tid, varunder ledighet från tjänsten ägt rum; dock att sådant avdrag icke skall göras, där ledigheten föranletts av semester, sjukdom, fullgörande av värnplikt eller offentligt uppdrag eller i vederbörlig ordning beviljats befattningshavaren för studier eller resa för egen utbildning eller för bestridande av annan befattning i statens eller kommuns tjänst eller beträffande lärare vid folkhögskola för undervisning vid statsunderstödd folkbildningskurs eller beträffande vissa lärare, där undervisningen varit inställd på grund av rådande smittsam sjukdom.

Med hänsyn till innehållet i nämnda bestämmelse synes von Zweigbergk såsom tjänstår för pension icke äga tillgodoräkna den tid, han åtnjuter tjänstledighet för uppehållande av befattningen såsom rektor vid ifrågavarande yrkesskola.

Hos Kungl. Maj:t har von Zweigbergk anhållit att för tjänstårsberäkning i pensionshänseende få tillgodoräkna tid, varunder han för uppehållande av befattningen såsom rektor för nämnda yrkesskola åtnjuter eller kommer att åtnjuta tjänstledighet från sin ämneslärartjänst vid lantbruksskolan å Berga.

Lantbruksstyrelsen har hemställt, att åtgärder måtte vidtagas i syfte att von Zweigbergk må såsom tjänstår för pension tillgodoräkna tid, varunder han åtnjuter tjänstledighet för uppehållande av ifrågavarande rektorsbefattning, och därvid anfört, bland annat, följande:

I ett den 1 juli 1940 avgivet betänkande angående lantbrukets lärlingsfråga framlade lantbruksstyrelsen, bland annat, förslag till inrättande av statsunderstödda yrkesskolor för jordbruket. I förslaget till kungörelse angående statsbidrag till ifrågavarande skolor föreslog lantbruksstyrelsen såsom villkor för erhållande av statsbidrag, bland annat, att yrkesskolans styrelse anmälde vid skolan anställd rektor och ordinarie lärare till delaktighet i statens pensionsanstalt och ställde sig till efterrättelse de i reglementet för sagda anstalt i fråga om huvudman meddelade föreskrifter samt att yrkesskolan bestrede i samma reglemente för huvudman stagad del av de årliga avgifterna till anstalten.

Ovannämnda förslag angående inrättande av yrkesskolor för jordbruket har hittills icke föranlett någon åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Statens arbetsmarknadskommission har emellertid efter gemensam överläggning med cheferna för social- och jordbruksdepartementen beviljat statsbidrag till yrkesskolan vid Gålö. För skolan gällande reglemente har fastställts av arbetsmarknadskommissionen i samråd med lantbruksstyrelsen.

Lantbruksstyrelsen vill framhålla, att upprättandet av ifrågavarande yrkesskola ingår såsom ett betydelsefullt led i den fortsatta utredningen om inrättandet av statsunderstödda yrkesskolor för jordbruket. Skolan är med andra ord avsedd att vara en försöksanstalt på ifrågavarande område. Det har härvid synts särskilt önskvärt att för ändamålet erhålla fullt kompetenta lärarkrafter genom att taga i anspråk lärarpersonalen vid lantmänna- och lantbruksskolor. Detta torde säkerligen också bliva fallet i stor utsträckning, därest i en framtid yrkesskolor av nu nämnt slag skulle komma till stånd.

På grund härav och med hänsyn jämväl till att yrkesskolan helt upprätthålles genom allmänna medel, vill det förefalla lantbruksstyrelsen skäligt,

att sökanden medgives rätt att såsom tjänstår för pension tillgodoräkna tid, varunder han åtnjuter tjänstledighet för nu angivna ändamål. För dylikt medgivande synes dock riksdagens samtycke vara erforderligt.

Statens pensionsanstalt har i avgivet utlåtande förklarat sig icke hava något att erinra mot att framställning till riksdagen gjordes om medgivande av rätt för von Zweigbergk att, så länge Stockholms läns yrkesskola för jordbruk å Gålö upprätthölls med bidrag av statsmedel, såsom tjänstår för pension tillgodoräkna tid, varunder han för uppehållande av befattningen såsom rektor vid skolan åtnjuter eller komme att åtnjuta tjänstledighet från sin ämneslärarbefattning vid lantbruksskolan å Berga, dock under villkor att von Zweigbergk i den ordning pensionsanstalten bestämde erlade de årliga pensionsavgifter, som skulle ålegat honom och huvudmannen för sistnämnda befattning, därest ledigheten icke skolat föranleda avdrag enligt § 21 mom. 1 anstaltens reglemente.

Statskontoret har biträtt statens pensionsanstalts förslag.

I överensstämmelse med statens pensionsanstalts, av statskontoret biträdda förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ämnesläraren vid lantbruksskolan å Berga, rektorn vid Stockholms läns yrkesskola för jordbruk å Gålö Nils-Herman von Zweigbergk må, så länge nämnda yrkesskola upprätthålles med bidrag av statsmedel, såsom tjänstår för pension från statens pensionsanstalt tillgodoräkna tid, varunder han för uppehållande av befattningen såsom rektor vid yrkesskolan åtnjuter eller kommer att åtnjuta tjänstledighet från sin ämneslärarbefattning vid lantbruksskolan å Berga, dock under villkor att von Zweigbergk i den ordning statens pensionsanstalt bestämmer erlägger de årliga pensionsavgifter, som skulle ålegat honom och huvudmannen för sistnämnda befattning, därest ledigheten icke skolat föranleda avdrag enligt § 21 mom. 1 anstaltens reglemente.

3:o.

Ombudsmannen vid sjömanshuset i Stockholm, f. d. reservkaptenen i flottan Carl Oscar Ossian Hiljding. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Hiljding är född den 18 januari 1877 och således 65 år gammal;

att han under tiden 30 december 1909—28 januari 1911 innehaft anställning såsom andre styrman å en av statens järnvägars ångfärjor;

att han under tiden 18 april 1912—16 augusti 1915 varit anställd såsom sjösakkunnigt biträde hos kommerskollegium och socialstyrelsen samt såsom nautisk amanuens och t. f. byråassistent i sistnämnda ämbetsverk;

att han innehaft befattningen såsom notarie vid sjömanshuset i Stockholm under tiden 1 september 1915—23 november 1938, varvid han åt-

njutit tjänstledighet för enskilda angelägenheter från och med den 1 april 1918 till och med den 31 mars 1919;

att han från och med den 24 november 1938 förordnats till ombudsman vid nämnda sjömanshus, i vilken befattning han erhållit tillstånd att efter uppnådd pensionsålder den 18 januari 1942 kvarstå intill utgången av juni månad samma år;

samt att han i egenskap av f. d. reservkapten i flottan åtnjuter reservpension sedan den 1 februari 1932.

Genom kungörelse den 17 juni 1938 (nr 518) om vissa ändringar i reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt ha bestämmelser meddelats i fråga om delaktighet i pensionsanstalten för vid sjömanshus fast anställd befattningshavare, för vilken befattningen utgör hans huvudsakliga sysselsättning (kap. VII § 69 g) reglementet). Pensionsåldern utgör för manlig befattningshavare 65 år och för hel tjänstepension fordras för ombudsman vid sjömanshus 30 tjänstår, dock skall enligt särskilt övergångsstadgande, i fall framställning därom blivit gjord före den 1 juli 1940, för ombudsman vid sjömanshus, som innehaft sin befattning den 30 juni 1938, antalet tjänstår, som erfordras för hel tjänstepension, utgöra 25. Med stöd av bestämmelserna i kungörelsen beviljade pensionsanstalten Hiljding genom beslut den 31 maj 1940 pensionsrätt för ombudsmannabefattningen räknat från och med den 1 april 1940, varvid tjänstepensionsunderlaget för befattningen fastställdes till 5,076 kronor. Pensionsanstalten bestämde därvid med stöd av de i § 6 i anstaltens reglemente innefattade föreskrifterna rörande retroaktiv giltighet av reglementet, att detta skulle, under förutsättning att föreskriven engångsavgift erlades, anses ha varit gällande för Hiljding från och med den 1 september 1915, dock med frånräknande av tiden 1 april 1918—31 mars 1919, under vilken han åtnjutit tjänstledighet för enskilda angelägenheter. Däremot fann pensionsanstalten tjänstårsberäkning icke reglementsenligt kunna medgivas beträffande de av Hiljding före den 1 september 1915 innehavda anställningarna.

I omförmälda § 6 reglementet för statens pensionsanstalt stadgas, att, därest i reglementet avsedd befattningshavare vid den tidpunkt, då reglementet börjar tillämpas på honom, befinner sig i den levnadsålder, att han icke kan, vid tillämpning av de i reglementet eljest givna bestämmelserna, vid pensionsålderns uppnående komma i åtnjutande av hel pension, pensionsanstalten må, i den mån sådant för berörda ändamål erfordras, kunna bestämma, att reglementet skall anses ha varit gällande för honom under den föregående tid, varunder han tjänstgjort i befattning, som med avseende å tjänstgöringens art och omfattning varit sådan, att den kunnat förenas med pensionsrätt enligt reglementet, om detsamma varit gällande.

Har pensionsanstalten meddelat beslut om sådan retroaktiv tillämpning av reglementet, varom nyss nämnts, skall enligt § 9 mom. 1 reglementet huvudmannen, där ej i de för befattningen gällande särskilda bestämmelserna annorlunda stadgas, erlagga den engångsavgift, som pensionsanstalten be-

stämmor. Engångsavgiften skall vara lika med den försäkringsfond, som beräknas svara mot de avgifter, som skulle ha erlagts, om reglementet varit gällande under den föregående tiden. Jämlikt mom. 2 samma paragraf må huvudmannen genom löneavdrag, som beräknas av pensionsanstalten, uttaga ersättning av befattningshavaren för den del av försäkringsfonden, som svarar mot de avgifter, som befattningshavaren själv skulle ha erlagt. Genom förenämnda kungörelse den 17 juni 1938, innefattande bestämmelser rörande pensionsrätt i statens pensionsanstalt för befattningshavare vid sjömanshusen, har emellertid meddelats övergångsstadgande till kap. VII av pensionsanstaltens reglemente av innebörd, att, därest befattning vid sjömanshusen före den 1 juli 1940 anmälts för beredande av pensionsrätt och fråga uppkommer om retroaktiv tillämpning av reglementet, viss nedsättning må åtnjutas i den engångsavgift, som reguljärt skulle utgå vid tillämpning av § 9 mom. 1 reglementet. Avgiften skall nämligen för sådant fall beräknas allenast till belopp, motsvarande den del av den reguljärt utgående engångsavgiften, för vilken huvudmannen enligt mom. 2 må uttaga ersättning genom löneavdrag av befattningshavaren, med tillägg av en fjärdedel av återstoden. Engångsavgiften för den Hiljding av pensionsanstalten beviljade retroaktiva tillämpningen av reglementet från och med den 1 september 1915 har av pensionsanstalten enligt sist omnämnda grunder fastställts till sammanlagt 20,152 kronor, därav 16,235 kronor för tjänstepension och 3,917 kronor för familjepension, varvid Hiljdings bidrag till engångsavgiften skulle utgöra 10,839 kronor för tjänstepensionen och 3,917 kronor för familjepensionen.

I förevarande sammanhang må erinras, att riksdagen före den år 1938 genomförda pensionsregleringen för sjömanshusens personal efter framställning från Kungl. Maj:t plägat tillerkänna befattningshavare vid sjömanshusen årligt understöd vid avgång från tjänsten samtidigt som dylika understöd utgått från vederbörande sjömanshuskassas medel. I samband med pensionsregleringen förordnade Kungl. Maj:t den 17 juni 1938 med stöd av riksdagens beslut (riksd. skr. 1938 nr 369 i anledning av prop. 1938 nr 280), att vissa befattningshavare vid sjömanshus, vilka redan uppnått sådan ålder, att de icke ens kunde genom särskilda övergångsbestämmelser inrymmas i den ordinarie pensioneringens ram, skulle från och med månaden näst efter den, varunder vederbörande frånträdde sin anställning, äga uppbära pension — jämte dyrtidstillägg därå — med vissa angivna belopp, ävensom att dessa pensioner skulle bestridas till hälften från under elfte huvudtiteln upptaget förslagsanslag till diverse pensioner och understöd m. m. samt till hälften av vederbörande sjömanshuskassas medel. Därvid tillerkändes Hiljdings företrädare såsom ombudsman vid sjömanshuset i Stockholm pension med 5,000 kronor för år.

Hiljding har hos Kungl. Maj:t hemställt, att för honom måtte få gälla, att det antal tjänstår, som fordras för hel pension, skall utgöra 25 utan hinder därav, att han tillträtt ombudsmannabefattningen först den 24 novem-

ber 1938. Alternativt har Hiljding hemställt, att honom måtte medgivas rätt att såsom tjänstår för pension tillgodoräkna den tid, sammanlagt 4 år 4 månader 29 dagar, varunder han före den 1 september 1915 tjänstgjort i ångfärjetjänst vid statens järnvägar samt i kommerskollegium och socialstyrelsen.

I yttrande till kommerskollegium har *direktionen för sjömanshuset i Stockholm* tillstyrkt, att åtgärd vidtages i syfte att ettdera av Hiljdings två yrkanden måtte bifallas. Därvid har direktionen framhållit, att den förutvarande ombudsmannen vid sjömanshuset i avvaktan på den slutliga behandlingen av frågan om sjömanshusens organisation och personalens pensionering fått kvarstå intill utgången av juni månad 1938, då han var nära 72 år. Under andra omständigheter skulle Hiljding ha ifrågakommit till befordran såsom ombudsman långt tidigare, varvid övergångsbestämmelsen om hel pension efter 25 tjänstår skulle blivit tillämplig å honom.

Direktionen har jämväl framlagt förslag om lättnad i den enligt § 9 pensionsanstaltens reglemente för Hiljding bestämda ersättningen genom löneavdrag för rätt till retroaktiv tjänstårsberäkning. Med avseende å engångsbidraget för familjepensionen har direktionen — vid det förhållandet att Hiljding förklarat sig överhuvud icke önska göra någon anmälan om befrielse från engångsavgift, som avsåges i pensionsanstaltens beslut — ansett sig böra erlægga beloppet, 3,917 kronor, samt söka bereda sjömanshuset full ersättning härför av Hiljding genom löneavdrag under dennes återstående tjänstetid. Beträffande det på Hiljding belöpande engångsbidraget för retroaktiv tjänstårsberäkning för tjänstepension har direktionen funnit starka billighetssäl tala för att Hiljding antingen efter medgivande av kommerskollegium bereddes största möjliga eftergift beträffande återbetalningsskyldighet genom löneavdrag eller vid avgång efter uppnådd pensionsålder av sjömanshusmedel tillerkändes en till beloppet av kommerskollegium bestämd årlig tilläggspension, under villkor att han sökte och erhöle hel befrielse från sin andel i engångsbidraget för tjänstepension.

Kommerskollegium, som framhållit, att övergångsstadgandet om hel pension åt sjömanshusombudsman efter 25 tjänstår icke utan riksdagens medgivande kunde göras tillämpligt å Hiljding, har tillstyrkt, att denne medgives rätt att såsom tjänstår för erhållande av tjänstepension få räkna den sammanlagda tid av 4 år 4 månader 29 dagar, varunder han varit anställd vid statens järnvägar, kommerskollegium och socialstyrelsen.

Vidare har kommerskollegium förordat, att till Hiljding finge av sjömanshuskassans medel från och med den tidpunkt, då han beviljades pension från pensionsanstalten, under hans återstående livstid utgå tilläggspension med belopp, motsvarande skillnaden mellan den pension från anstalten, han skulle ha åtnjutit, därest den enligt § 9 i anstaltens reglemente fastställda engångsavgiften för retroaktiv tjänstårsberäkning blivit till fulla inbetald, och den pension från anstalten, vartill han kunde vara berättigad på grund av att denna engångsavgift blivit minskad enligt bestämmelserna i mom. 2 av nyssnämnda paragraf. Såsom villkor härför borde därvid föreskrivas, att

Hiljding hos pensionsanstalten sökt och helt eller delvis erhållit befrielse från den ersättning huvudmannen enligt nyssnämnda moment ägt uttaga hos honom, och att i följd härav huvudmannens engångsavgift blivit minskad med motsvarande belopp. Å tilläggspensionen borde, jämväl av sjömanshuskassans medel, utgå dyrtidstillägg enligt de grunder, som vore eller kunde vara fastställda för dyrtidstillägg å pensioner från pensionsanstalten.

Statens pensionsanstalt har dels tillstyrkt att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att reglementet för anstalten måtte vid tillämpning av § 6 anses ha varit gällande för Hiljding under den tid han före sin anställning vid sjömanshuset fullgjort tjänstgöring såsom styrman å statens järnvägars ångfartyg »Malmö» och såsom sjösakkunnigt biträde m. m. hos kommerskollegium eller socialstyrelsen, dels ock förordat vad kommerskollegium i ärendet hemställt i fråga om tilläggspension jämte dyrtidstillägg därå, varvid pensionsanstalten även ansett kristillägg böra utgå å tilläggspensionen. Pensionsanstalten har bland annat anfört:

Den huvudmannen för den retroaktiva tjänstårsberäkningen åliggande engångsavgiften bestämdes av pensionsanstalten i enlighet med § 9 mom. 1, jämförd med föreskrifterna i övergångsstadgandena i kungörelsen 518/1938 till sammanlagt 20,152 kronor, därav 16,235 kronor för tjänstepension och 3,917 kronor för familjepension. Därest denna engångsavgift behörigen erlagts och Hiljding — utan att efter den 1 april 1940 ha åtnjutit någon på tjänstårsberäkningen inverkan ledighet — skulle avgå med rätt till tjänstepension vid pensionsålderns inträde den 18 januari 1942, då han komme att kunna för pension tillgodoräkna en tjänstetid av 25 år 4 månader 18 dagar, skulle tjänstepensionen komma att utgöra 3,797 kronor och beloppet av änkas pension 1,133 kronor.

Nu har visserligen den del av engångsavgiften (»huvudmannens andel»), för vilken huvudmannen icke äger uttaga ersättning av Hiljding, nämligen 5,396 kronor (för tjänstepension), genom kommerskollegium inlevererats till pensionsanstalten. Av den återstående delen av avgiften (»befattningshavarens andel», för vilken huvudmannen jämlikt § 9 mom. 2 äger uttaga ersättning av befattningshavaren), utgörande — bortsett från av försenad inbetalning betingad ökning — 14,756 kronor, varav 10,839 kronor för tjänstepension och 3,917 kronor för familjepension, synes pensionsanstalten ha att motse engångsavgiften för familjepension, d. v. s. 3,917 kronor. Befattningshavarens andel av tjänstepensionsavgiften, 10,839 kronor, torde däremot icke komma att inbetalas till anstalten.

Med hänsyn till storleken av sistnämnda avgiftsbelopp samt den korta tid, som för Hiljding återstår till pensionsåldern, torde huvudmannen icke rimligen kunna tvångsvis uttaga ersättning därför av honom. Ej heller torde huvudmannen kunna anses pliktig att utan sådan ersättning gälda avgiftsbeloppet. För det fall att Hiljding icke medgiver, att ifrågavarande avgift uttages av honom och densamma därför icke inbetalas till pensionsanstalten, lär han emellertid i sak få anses ha gjort sådan framställning om avgiftsbefrielse, som avses i § 9 mom. 2. Vid sådant förhållande kommer hans tjänstepensionsrätt att minskas på sätt, som enligt försäkringsteknisk beräkning motsvarar det uteblivna avgiftsbeloppet. Vid avgång vid pensionsåldern skulle pensionsminskningen utgöra 1,226 kronor och den behållna tjänstepensionen sålunda (3,797 — 1,226 =) 2,571 kronor.

Hiljding skulle onekligen, liksom övriga befattningshavare vid sjömanshus, vilka vid inträde i pensionsanstalten endast hade kort tid kvar till pensions-

åldern, komma att på grund av oförmåga att gälda befattningshavarandelen av engångsavgiften samt därav föranledd minskning av tjänstepensionsrätten, komma att bli missgynnad i tjänstepensionshänseende i jämförelse med vissa befattningshavare, vilka före sjömanshusens anslutning till pensionsanstalten enligt särskilda beslut av Kungl. Maj:t beviljats pension utan att ha vidkänts några pensionsavgifter. I betraktande härav och med hänsyn till i övrigt beträffande Hiljding föreliggande omständigheter anser pensionsanstalten skäligt, att särskilda åtgärder vidtagas för att bereda honom en förbättrad ställning i fråga om rätt till tjänstepension.

Om bifall lämnas till Hiljdings framställning, att för honom måtte gälla, att det antal tjänstår, som fordras för hel pension, skall utgöra 25 utan hinder därav att han tillträtt ombudsmannabefattningen först den 24 november 1938, något som icke torde kunna ske utan medgivande av riksdagen, skulle Hiljding vid avgång vid pensionsålderns inträde kunna räkna för hel pension erforderligt antal tjänstår. Engångsavgiften för då ifrågakommande retroaktiv tjänstårsberäkning skulle — under förutsättning att den inbetalas till pensionsanstalten per den 1 juli 1941 — i stället för den förut fastställda bli 24,597 kronor, varav huvudmannandel 8,811 kronor samt befattningshavarens andel 11,281 kronor för tjänstepension och 4,505 kronor för familjepension. Det synes emellertid kunna förutsättas, att Hiljding även i detta fall skulle komma att anse sig vara ur stånd att gälda på honom belöpande engångsavgift för tjänstepension. Därest denna icke skulle inbetalas till pensionsanstalten, komme Hiljding eljest tillkommande hel tjänstepension, 5,076 kronor, att minskas med 1,188 kronor till 3,888 kronor.

Vid bifall till Hiljdings alternativa framställning om tillgodoräkning av viss statstjänst före den 1 september 1915, sammanlagt 4 år 4 månader 29 dagar, vilket av kommerskollegium tillstyrkts men ej torde kunna lämnas utan riksdagens medgivande, skulle Hiljding komma att vid pensionsålderns inträde kunna tillgodoräkna en tjänstetid av 29 år 9 månader 17 dagar, som skulle medföra en tjänstepension av 5,007 kronor. Engångsavgiften för den retroaktiva tjänstårsberäkningen skulle därvid — i stället för den förut bestämda — per den 1 juli 1941 bli 28,463 kronor, varav på huvudmannen skulle belöpa 7,591 kronor och på befattningshavaren 15,888 kronor för tjänstepension och 4,984 kronor för familjepension. Ej heller i detta fall synes vara att förvänta, att Hiljding skulle komma att betala sin andel i engångsavgiften för tjänstepension. Vid sådant förhållande skulle honom eljest tillkommande tjänstepension, 5,007 kronor, minskas med 1,674 kronor till 3,333 kronor.

Vare sig det förra eller det senare av nu angivna båda alternativ bifalles, synes den pensionsförmån, som enbart därigenom skulle beredas Hiljding, icke stå i skälig relation till den pension, som genom riksdagsbeslut tillerkänts Hiljdings företrädare såsom ombudsman.

Skälig förbättring synes närmast kunna beredas Hiljding genom att han — efter medgivande därtill av riksdagen — befrias från den i § 9 mom. 2 föreskrivna påföljden av minskning av tjänstepensionsrätten vid där angiven minskning av engångsavgiften eller genom att huvudmannen gäldar befattningshavarandelen av engångsavgiften för tjänstepension utan att uttaga ersättning därför av Hiljding eller ock genom att denne beredes särskild tilläggspension jämte därå belöpande dyrtidstillägg och kristillägg antingen — och i så fall efter medgivande av riksdagen — av statsmedel eller av huvudmannen.

Att staten skulle påtaga sig hela kostnaden för pensionsförbättringen genom att Hiljding befrias från förenämnda påföljd eller beredes tilläggspension uteslutande av statsmedel anser pensionsanstalten icke böra ifrågakom-

ma. Vad beträffar de övriga båda alternativen, ställer det sig visserligen — sett ur försäkringsteknisk synpunkt — billigare för huvudmannen att gälda Hiljdings andel av engångsavgiften — eventuellt genom annuiter — varigenom huvudmannen skulle befrias från kostnader för dyrtidstillägg och kristillägg, än att till Hiljding direkt utbetala tilläggs pension jämte de rörliga tilläggen därå. Kommerskollegium har emellertid hemställt, att Hiljding måtte tillgodoses enligt det senare alternativet och att tilläggs pensionen måtte bestämmas till samma belopp som den pensionsminskning, han kommer att få vidkännas enligt § 9 mom. 2. Pensionsanstalten har för sin del intet att erinra mot att så sker. Dock torde å tilläggs pensionen — utöver av kommerskollegium föreslaget dyrtidstillägg — böra utgå jämväl kristillägg enligt den efter ärendets handläggning i kollegium av trycket utkomna kungörelsen nr 30/1941.

Av de i det föregående lämnade uppgifterna om storleken av ifrågakommande pensionsminskning m. m. framgår, att — om Hiljding bibehålles vid den honom av pensionsanstalten tillerkända rätten till tjänstårsberäkning — tilläggs pensionen vid avgång vid pensionsåldern skulle utgöra 1,226 kronor och de sammanlagda pensionsförmånerna 3,797 kronor.

Om för Hiljding får gälla, att allenast 25 tjänstår fordras för hel pension, eller om han medgives rätt till tjänstårsberäkning för anställningstiden i ångfärjetjänst m. m., skulle tilläggs pensionen bli 1,188 respektive 1,674 kronor. I dessa fall skulle pensionen från pensionsanstalten tillsammans med tilläggs pensionen uppgå till 5,076 respektive 5,007 kronor. Såsom tidigare angivits har kommerskollegium tillstyrkt medgivande av rätt till tjänstårsberäkning. Pensionsanstalten anser sig icke böra göra någon erinran däremot. Att Hiljding beredes pensionsförmåner i enlighet med vad kommerskollegium föreslagit synes pensionsanstalten skäligt i betraktande av bl. a. storleken av den pension, som enligt i handlingarna i ärendet lämnade uppgifter beviljats Hiljdings företrädare, vilken icke haft att vidkännas några pensionsavgifter. Pensionsanstalten vill dock i detta sammanhang framhålla, att huvudmannen på grund av den av ifrågavarande tjänstårsberäkning föranledda ändringen av engångsavgiften skulle ha att per den 1 juli 1941 till utfyllande av sin tidigare fastställda andel av sagda avgift erlägga ett belopp av (7,591 — 5,396 =) 2,195 kronor.

Statskontoret har biträtt vad statens pensionsanstalt i ärendet tillstyrkt.

Sedan Hiljding hos Kungl. Maj:t framställt vissa förslag rörande fyllnad i hans tjänstepension, har direktionen för Stockholms stads sjömanshus i ett till kommerskollegium avgivet yttrande funnit sig icke kunna biträda sagda förslag men förklarat sig beredd att efter erhållet bemyndigande av sjömanshuskassans medel bestrida den tilläggs pension jämte dyrtidstillägg och kristillägg, som i anslutning till ämbetsverkens förslag kunde komma att bestämmas, varjämte kommerskollegium i förnyat utlåtande i ärendet förklarat sig icke ha funnit tillräcklig anledning föreligga att frångå sitt tidigare framlagda förslag rörande Hiljdings pensionsförmåner, dock med av statens pensionsanstalt föreslaget tillägg.

I likhet med myndigheterna finner jag skäligt, att Hiljding berättigas att såsom tjänstår för erhållande av pension tillgodoräkna återopad anställningstid vid statens järnvägar samt hos kommerskollegium och socialstyrelsen, sammanlagt 4 år 4 månader 29 dagar. Såsom villkor för ett sådant med-

givande, vilket förutsätter riksdagens medverkan, bör gälla, att till pensionsanstalten inbetalas på huvudmannen belöpande engångsavgift för sagda tid enligt de grunder som finnas angivna i det jämlikt kungörelsen den 17 juni 1938, nr 518, till kap. VII av pensionsanstaltens reglemente fogade övergångsstadgandet.

Vid bifall till dylik tjänstårsberäkning, som medför en ökning av nu fastställd engångsavgift för den retroaktiva tjänstårsberäkningen, torde emellertid ej vara att förvänta att Hiljding skall betala sin andel i engångsavgiften för tjänstepension. Den reducerade tjänstepensionsförmån, som skulle beredas Hiljding genom nämnd tillgodoräkning och utan att på honom belöpande engångsavgift erlägges, av statens pensionsanstalt uppskattad till 3,333 kronor, synes ej stå i skälig relation till den pension, 5,000 kronor jämte dyrtidstillägg; som enligt beslut av 1938 års riksdag tillerkänts Hiljdings företrädare såsom ombudsman. Av de hörda myndigheterna föreslages lösning att under visst villkor låta av sjömanshusmedel utgå tilläggspension till Hiljding från och med den tidpunkt, då han tillträder pension från statens pensionsanstalt, synes utan riksdagens hörande och i enlighet med tidigare av Kungl. Maj:t meddelade beslut i liknande fall kunna genomföras, varvid en skälig pensionsförbättring skulle tillkomma Hiljding.

Under återropande av vad sålunda anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ombudsmannen vid Stockholms sjömanshus, f. d. reservkaptenen i flottan Carl Oscar Ossian Hiljding må för erhållande av pension från statens pensionsanstalt räkna sig till godo tidsperioderna 30 december 1909—28 januari 1911 och 18 april 1912—16 augusti 1915, varunder han tjänstgjort i ångfärjetjänst vid statens järnvägar respektive i kommerskollegium och socialstyrelsen, dock under villkor att till pensionsanstalten inbetalas på huvudmannen belöpande engångsavgift för sålunda tillgodoräknad tid enligt de grunder, som finnas angivna i det jämlikt kungörelse den 17 juni 1938, nr 518, till kap. VII av reglementet för pensionsanstalten fogade övergångsstadgandet.

Vad föredraganden ovan under punkterna 1:o—3:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:
Lars Gabrielson.